

BUREAU CLARA WICHMANN

JAARVERSLAG 2023

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	3
ORGANISATIE	4
1. 2023 IN HET KORT	6
2. STRATEGISCHE RECHTSZAKEN EN PROCEDURES	9
3. SAMENWERKINGEN	15
4. PROJECTEN EN ACTIES	19
5. IN DE MEDIA	22

VOORWOORD

Bureau Clara Wichmann zet zich in 2023 al 40 jaar in voor de verbetering van de maatschappelijke positie en rechtspositie van vrouwen. Gestart als Proefprocessenfonds Rechtenvrouw in 1983 en later als onderdeel van het Clara Wichmann Instituut samen met de landelijke werkgroep Vrouw en Recht en het tijdschrift Nemesis, werd het Proefprocessenfonds in 2003 weer een zelfstandige stichting. In 2018 ging het door onder de naam Bureau Clara Wichmann. Ontwikkeling van het recht en de strategische rechtszaken bleven altijd de kern van de activiteiten, maar er werden ook steeds vaker andere middelen ingezet ter ondersteuning van de kernactiviteiten zoals contact met de media, petities, lobby en het organiseren van expertmeetings – vaak ook met andere organisaties. Vijf jaar later blijft er een grote rol voor het Bureau om verandering en verbetering van de positie van de vrouw te bewerkstelligen en is een transitie ingezet om Bureau Clara Wichmann toekomstbestendig te maken.

2023 stond grotendeels in het teken van deze transitie, natuurlijk naast onze lopende zaken en andere activiteiten. Er vonden een aantal wisselingen in het stafteam plaats, waaronder de directeurswissel in april, en het team breidde uit. Eind 2023 is het stafteam ongeveer verdubbeld in aantal ten opzichte van het begin van het jaar. Ook het bestuur en de raad van toezicht kende wijzigingen in de samenstelling.

In overleg met de Amsterdam Law Hub (ALH) werd in de zomer van 2023 besloten dat Bureau Clara Wichmann de Vrouwenrechtswinkel Amsterdam in 2024 alleen zou voortzetten. Na ruim twee jaar samen bouwen was het tijd voor de ALH om zich op nieuwe projecten te gaan richten. Het Bureau is trots de Vrouwenrechtswinkel Amsterdam voort te kunnen zetten en hoopt hiermee de missie verder te versterken.

Wij kunnen ons werk niet doen zonder de fondsen, subsidies en giften van donateurs die we ontvangen. We voelen ons altijd weer zeer vereerd en vinden het een blijk van vertrouwen dat we deze mogen ontvangen.

Op deze plek wil ik ook graag de advocatenkantoren bedanken die ons pro bono bijstaan. Zonder hen zouden wij veel van deze rechtszaken niet kunnen voeren.

In dit jaarverslag lichten we nog veel meer van onze rechtszaken en activiteiten uit.

Veel leesplezier!

Yomi van der Veen

Directeur

ORGANISATIE

Bureau Clara Wichmann is een stichting en heeft daarom geen winstoogmerk. De bestuursleden ontvangen geen beloning voor hun bestuurswerkzaamheden.

Staf

Het Bureau geeft leiding aan projecten, initieert activiteiten en rechtszaken en is verantwoordelijk voor de communicatie en coördinatie van Bureau Clara Wichmann. Het bureau werd tot 31 december 2023 gevormd door:

- Dr. mr. Anniek de Ruijter (t/m maart 2023)
- Yomi van der Veen (per april 2023)
- mr. Rajae Azaroual
- mr. Berty Bannor (per augustus 2023)
- Claudia Batstra
- mr. Linde Bryk
- mr. Erasmia Danso – Boadi
- Saida Ouahadi (t/m maart 2023)
- Lilianne Ploumen
- mr. Marlies Vegter (per februari 2023)
- Marieke Warmelink (per mei 2023)
- Lilit Zeltsburg (t/m april 2023)
- mr. Femke Zeven (t/m januari 2023)

Algemeen bestuur

Het bestuur van de stichting Bureau Clara Wichmann werd tot 31 december 2023 gevormd door:

- Dr. mr. Lyn Tjon Soei Len
Voorzitter
- mr. Anita de Casparis
Penningmeester
- Dr. mr. Anniek de Ruijter (per april 2023)
Algemeen Bestuurslid

Beoordelingscommissie Rechtszaken

De beoordelingscommissie Rechtszaken wordt gevormd door strategische juridische adviseurs. De commissie beoordeelt of een strategische rechtszaak of een proefproces binnen de statuten en doelstellingen van Bureau Clara Wichmann past. De commissie adviseert de directeur en het bestuur van het Bureau over de wenselijkheid van het voeren van een procedure en de toedeling van middelen vanuit het rechtszakenfonds voor het starten van een rechtszaak.

De strategische juridische adviseurs tot 31 december 2022

- mr. Elena Deliran
- mr. Margreet Hemmes
- mr. Jelle Klaas
- mr. Nawal Mustafa
- mr. Heidi Lichtevelde
- Dr. mr. Natasa Nedeski
- Dr. Doutje Lettinga
- mr. Sofja Goldstein
- mr. Janneke van der Kroon
(t/m oktober 2023)
- mr. Jennifer Alspeer (per mei 2023)

Raad van Toezicht

Tot en met september 2023:

- mr. Monique Steijns, voorzitter
- Drs. Cristina Guerrero Paez, lid
- mr. Regien de Graaff, secretaris

Per november 2023:

- mr. Regien de Graaff, voorzitter
- Drs. Cristina Guerrero Paez, lid
- mr. Janneke van der Kroon, lid

Welkom bij de open
Vrouwenrechtswinkel

LAAGDREMPELIG EN GRATIS JURIDISCH ADVIES VOOR VROUWEN IN AMSTERDAM

Samen met de Amsterdam Law Hub en de Gemeente Amsterdam vierden wij het eenjarig bestaan van de Vrouwenrechtswinkel in Amsterdam West. Wij openen nieuwe vestigingen in Amsterdam Noord en Amsterdam Zuidoost

× Vrouwenrechtswinkel
× Amsterdam

1

2023 IN HET KORT

ALLIANTIE SAMEN WERKT HET!

Vanuit de Alliantie Samen Werkt Het! met partnerorganisaties Women Inc., Wo=men, de NVR en Movisie presenteerden we in januari 2023 nog het onderzoeksrapport 'Zelf zwangerschapsdiscriminatie aankaarten: een verkenning naar obstakels in de praktijk'. Het rapport onderzoekt welke problemen en obstakels vrouwen in de praktijk ervaren bij het aankaarten van zwangerschapsdiscriminatie en hoe deze aangepakt kunnen worden.

ALLIANTIE FINANCIËEL STERK DOOR WERK

Vanaf 1 januari 2023 ging een nieuwe Alliantie van start met partnerorganisaties Women Inc. en Het Potentieel Pakken. Dit project richt zich op de duurzame financiële onafhankelijkheid van praktisch opgeleide vrouwen in de sectoren zorg, kinderopvang en schoonmaak.

NIEUWE DIRECTEUR

Per 1 april is Yomi van der Veen aangetreden als nieuwe directeur van Bureau Clara Wichmann. Anniek de Ruijter heeft na 5 jaar afscheid genomen als directeur.

Nieuwe directeur Yomi van der Veen

RECHTSBESCHERMING VAN VROUWEN IN DETENTIE

In 2023 was er veel media-aandacht voor de ernstige misstanden in de vrouwengevangnissen. Onderzoek naar deze misstanden vond al langer plaats door Loonstein Advocaten in samenwerking met Bureau Clara Wichmann. Wij hebben met instemming kennisgenomen van de reactie van de Minister van Rechtsbescherming op het inspectierapport waarin misstanden worden beschreven, maar vinden dat er meer gedaan moet worden. Samen met en namens (voormalig) gedetineerde vrouwen en in samenwerking met de advocaten van Loonstein en De Brauw, zetten wij ons in om structurele veranderingen in de vrouwengevangnissen te bewerkstelligen.

DE GOEDE HERDER ZAAK

De Rechtbank Haarlem heeft de vorderingen van 19 eiseressen en Bureau Clara Wichmann tegen katholieke congregatie De Goede Herder afgewezen. De eiseressen zochten erkenning voor het leed dat is aangedaan aan hen en andere jonge vrouwen die in de instellingen van de kloosterorde terechtwamen en daar dwangarbeid verrichtten. De rechtbank oordeelde dat de vorderingen van de eiseressen verjaard zijn en dat de verjaring voor de groep vrouwen niet kan worden doorbroken. De eiseressen zijn in hoger beroep gegaan.

BETERE RECHTSPOSITIE VOOR HUISHOUDELIJK WERKERS

De Centrale Raad van Beroep oordeelde in de zaak van PGB zorgverlener Carol Kollmann, die aanvankelijk geen WW-uitkering kreeg van het UWV, dat zij toch recht heeft op een WW-uitkering.

De Regeling dienstverlening aan huis zorgde ervoor dat zij werd gediscrimineerd ten opzichte van andere werknemers. De Centrale Raad van Beroep heeft nu geoordeeld dat er voor deze discriminatie geen objectieve rechtvaardiging is. De uitspraak heeft grote gevolgen voor de tienduizenden PGB zorgverleners die nu geen sociaal vangnet hebben.

HOGER BEROEP VOOR GRATIS ANTICONCEPTIE

Op 19 juni 2023 diende het hoger beroep in de gratis anticonceptiezaak die Bureau Clara Wichmann samen met DeGoedeZaak, Women INC., het Humanistisch Verbond en de Nederlandse Vrouwenraad voert. Op 12 september oordeelde het Hof Den Haag dat de Staat niet verantwoordelijk is om de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen op te heffen als het gaat om het dragen van de kosten van anticonceptie. Eind 2023 hebben we cassatie ingesteld.

DISCRIMINERENDE ALGORITMES FACEBOOK

Omdat we sterke aanwijzingen hebben dat Facebook discrimineert op basis van geslacht en leeftijd bij plaatsing van vacatures, diende BCW samen met NGO Global Witness een klacht in bij het College voor de Rechten van de Mens tegen Meta en hebben wij de Autoriteit Persoonsgegevens om handhaving verzocht.

RECHTSZAAK 'AFSTANDSMOEDERS'

Bureau Clara Wichmann en Trudy Scheele-Gertsen zijn in hoger beroep gegaan tegen de teleurstellende uitspraak van de Rechtbank Den Haag in de zaak 'afstandsmoeders'. Met dit hoger beroep willen we dat de Staat alsnog aansprakelijk wordt gehouden voor het onrecht dat Trudy Scheele-Gertsen en duizenden andere moeders is aangedaan toen zij gedwongen werden hun kind af te staan.

SILICONENZAAK

Inmiddels hebben zich meer dan 6000 vrouwen bij BCW aangemeld in de rechtszaak tegen fabrikant Allergan. Op 1 december 2023 vond de eerste zitting plaats in de zaak waarin de rechtbank de formele aspecten van de zaak werden behandeld. Op 14 februari 2024 heeft de rechtbank Bureau Clara Wichmann aangewezen als exclusieve belangenbehartiger waardoor wij voor alle 60.000 dragers van Allergan implantaten deze rechtszaak mogen voeren.

ONDERZOEK ROL INSPECTIE BIJ ERNSTIGE COMPLICATIES MET BEKKENBODEMMATJES

Bureau Clara Wichmann wilde weten of de Inspectie Gezin en Jeugd (IGJ) voldoende heeft gedaan bij het toezicht op het gebruik van transvaginale bekkenbodemmatjes. Diverse berichten en rapporten over ernstige lichamelijke klachten van vrouwen gaven al lange tijd aanleiding om te vermoeden dat transvaginale bekkenbodemmatjes gezondheidsrisico's met zich meebrengen. En zouden dus niet gebruikt moeten worden. Daarom hebben we een WOO-verzoek ingediend bij het ministerie Volksgezondheid, Welzijn en Sport om informatie te verzamelen over de gang van zaken rond de meldingen van ernstige bijwerkingen van meshmatjes.

REGISTRATIE TIPPELPAS

Bureau Clara Wichmann zet zich in voor de versterking van de juridische en maatschappelijke positie van sekswerkers. Sekswerkers moeten hun werk legaal en veilig kunnen uitoefenen, met waarborging van hun fundamentele rechten. Het merendeel van de sekswerkers is (trans) vrouw, waarmee dit een gender issue is en het raakt aan de missie en visie van Bureau Clara Wichmann.

VROUWENRECHTSWINKEL AMSTERDAM

In januari 2023 zijn twee nieuwe locaties van de Vrouwenrechtswinkel geopend: in Amsterdam Noord en Amsterdam Zuidoost. Op deze manier kunnen we nog meer vrouwen helpen met laagdrempelig en gratis juridisch advies. Samen met de Amsterdam Law Hub (ALH) en de gemeente Amsterdam hebben we gewerkt aan het bestendigen van de dienstverlening op de drie locaties. In de loop van 2023 is besloten dat de ALH zich gaat richten op nieuwe projecten en Bureau Clara Wichmann de Vrouwenrechtswinkel Amsterdam per 1 januari 2024 zelfstandig voortzet.

BETERE RECHTSPOSITIE VOOR HUISHOUDELIJK WERKERS

De Centrale Raad van Beroep oordeelde in de zaak van PGB zorgverlener Carol Kollmann, die aanvankelijk geen WW-uitkering kreeg van het UWV, dat zij toch recht heeft op een WW-uitkering.

2

STRATEGISCHE RECHTSZAKEN EN PROCEDURES

GRATIS ANTICONCEPTIE

Bureau Clara Wichmann vindt dat gratis anticonceptie een zaak is voor de overheid: anticonceptie is een fundamenteel reproductief recht. Het maatschappelijke, economische en individuele gewin van anticonceptie weegt makkelijk op tegen de kosten hiervan op de begroting van de overheid.

In 2011 werd een belangrijke feministische strijd tenietgedaan. Anticonceptie werd uit het basispakket gehaald met het argument dat het niet ‘medisch noodzakelijk’ is. Sindsdien zijn het vooral mensen die zwanger kunnen worden, die de kosten dragen.

Daarom startten wij, samen met DeGoedeZaak, Women Inc, het Humanistisch Verbond, en de Nederlandse Vrouwenraad een rechtszaak tegen de Staat samen met meer dan 7000 mede-eisers die zich inschreven via www.eenzaakvooriedereen.nl. In 2020 overhandigden wij de dagvaarding namens meer dan 7000 mede-eisers aan de minister van VWS. In het voorjaar van 2021 werd de motie voor anticonceptie in het basispakket aangenomen in de Tweede Kamer. Waarbij wij vinden dat kosten van anticonceptie niet onder het eigen risico zouden moeten vallen, omdat het dan nog altijd niet gratis is. Maar de Minister ontraadde deze motie. Op dit moment is er dan ook nog steeds geen non-discriminatoire toegang tot anticonceptie.

De rechtbank Den Haag oordeelde in 2021 dat anticonceptie niet gratis hoeft te worden en wees daarmee de vordering af. De rechtbank erkende wel dat de toegang tot anticonceptie goed gewaarborgd moet zijn en dat er politiek en maatschappelijk draagvlak is voor gratis anticonceptie. Echter, de plicht van de overheid om de toegang tot anticonceptie te waarborgen betekent volgens de rechtbank niet dat anticonceptie gratis hoeft te zijn.

Omdat de rechtbank volgens ons onvoldoende heeft gemotiveerd waarom er geen sprake zou zijn van discriminatie, zijn wij samen met DeGoedeZaak en de andere organisaties in hoger beroep gegaan. In augustus 2022 dienden wij de memorie van grieven in.

Stand van zaken

Uit onderzoek van de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam blijkt dat vrouwen in overwegende mate de kosten van anticonceptie dragen. Het onderzoek toont aan dat: bijna de helft van de vrouwen met een vaste relatie aangeeft de kosten van anticonceptie volledig te betalen en slechts 1 op de 5 zegt de kosten gelijkwaardig met haar partner te verdelen. Terwijl 77% van de mannen met een vaste relatie de kosten wel zou willen delen, doen zij dat in de praktijk vaak niet. Dit onderzoek toont dus wel degelijk aan dat vrouwen voor deze kosten opdraaien. De zaak loopt nu in cassatie en dat betekent dat de zaak wordt behandeld door de Hoge Raad, de hoogste rechter in civiele zaken in Nederland

Advocatenkantoor De Brauw staat ons pro bono bij in deze zaak.

MOEDERS DIE GEDWONGEN AFSTAND MOESTEN DOEN VAN HUN KIND

Van 1956 tot 1984 werden tussen de 13.000 en 20.000 vrouwen onder druk gezet om hun kind af te staan. Veelal omdat ze ongehuwd waren. De Raad voor de Kinderbescherming had deze moeders moeten bijstaan en voorlichten over hun rechten, maar deed in veel gevallen het tegenovergestelde. Uit het dossier van Trudy Scheele-Gertsen en getuigenverklaringen van andere vrouwen, blijkt hoe de Raad voor de Kinderbescherming alles in werking zette om kinderen bij hen weg te halen en te houden. Dit heeft bij de vrouwen, kinderen en andere betrokkenen groot leed veroorzaakt.

Trudy Scheele-Gertsen en Bureau Clara Wichmann stellen de Staat aansprakelijk voor het leed dat Trudy en de duizenden andere vrouwen is aangedaan.

Op 26 januari 2022 oordeelde de rechtbank dat de Raad voor de Kinderbescherming, en dus de Staat, niet structureel juridisch verwijtbaar heeft gehandeld, omdat de handelswijze van de Raad voor de Kinderbescherming samen zou hangen met de tijdgeest. Hiermee wees de rechtbank de vorderingen van Scheele-Gertsen en Bureau Clara Wichmann af.

Stand van zaken

Bureau Clara Wichmann en Trudy Scheele-Gertsen zijn in hoger beroep gegaan tegen de teleurstellende uitspraak van de Rechtbank Den Haag in de zaak ‘afstandsmoeders’. Met dit hoger beroep willen we dat de Staat alsnog aansprakelijk wordt gehouden voor het onrecht dat Trudy Scheele-Gertsen en duizenden andere moeders is aangedaan toen zij gedwongen werden hun kind af te staan.

Advocatenkantoor Stibbe staat met een team Bureau Clara Wichmann pro bono bij in deze zaak. Lisa-Marie Komp van Prakken d’Oliveira staat Trudy Scheele-Gertsen bij.

SILICONENZAAK

Bureau Clara Wichmann is met steun van Stichting SVS / Meldpunt Klachten Siliconen een collectieve actie tegen farmaceut Allergan gestart. Allergan is de producent van Biocell borstimplantaten. Deze implantaten zijn sinds 2018 in Europa verboden omdat ze een zeldzame vorm van lymfeklierkanker kunnen veroorzaken.

Biocell borstimplantaten van Allergan (McGhan en Inamed) zijn sinds 2018 in Europa verboden. Dit zijn implantaten met een getextureerde, ruwe buitenkant. De reden voor dit verbod is dat deze implantaten een zeldzame vorm van lymfeklierkanker kunnen veroorzaken. Deze vorm van lymfeklierkanker heet BIA-ALCL. Het risico op BIA-ALCL is ruim 466 keer groter dan bij mensen zonder deze implantaten. In Nederland hebben naar schatting 60.000 mensen Biocell borstimplantaten gekregen. Bij tientallen mensen is inmiddels BIA-ALCL geconstateerd. Allergan laat deze mensen in de kou staan. Ook mensen die nog niet ziek zijn geworden en van deze gevaarlijke implantaten af willen, moeten dit zelf betalen.

Bureau Clara Wichmann komt, met steun van Stichting Meldpunt Klachten Siliconen en de Borstkankervereniging, op voor deze mensen door via een collectieve actie schadevergoeding te vorderen van de farmaceut. Gedupeerden kunnen zich melden op www.siliconenzaak.nl.

Stand van zaken

Inmiddels hebben zich meer dan 6000 vrouwen bij BCW aangemeld in de rechtszaak tegen fabrikant Allergan. Op 1 december 2023 vond de eerste zitting plaats in de zaak waarin de rechtbank de formele aspecten van de zaak werden behandeld. Op 14 februari 2024 heeft de rechtbank Bureau Clara Wichmann aangewezen als exclusieve belangenbehartiger waardoor wij voor alle 60000 dragers van Allergan implantaten deze rechtszaak mogen voeren.

RECHTSPOSITIE PGB-ZORGVERLENERS

In Nederland zijn alle personen die gemiddeld op minder dan vier dagen per week in een particulier huishouden werken uitgezonderd van het recht op sociale zekerheid en van een aantal arbeidsrechten, waaronder bescherming tegen ontslag. Dit is neergelegd in de zogeheten Regeling dienstverlening aan huis, een samenstel van bepalingen in het BW en de socialezekerheidswetten. Tot deze groep behoren huishoudelijk werkers die schoonmaken bij particulieren thuis, maar ook werkenden die, al dan niet via een persoonsgebonden budget (pgb), zorg verlenen aan leden van een particulier huishouden. De Regeling dienstverlening aan huis discrimineert vrouwen, omdat het werk in een particulier huishouden hoofdzakelijk door vrouwen wordt gedaan (meer dan 90%). Om die reden heeft Bureau Clara Wichmann, samen de Vereniging voor Vrouw en Recht en Houthoff advocaten (pro bono), de procedure bij de rechter ondersteund van Carol Kollmann.

Kollmann werkte als thuishulp voor een oudere vrouw, die daarvoor een persoonsgebonden budget (PGB) kreeg. Toen de vrouw naar een verzorgingshuis ging, kwam Kollmann zonder werk te zitten. Bij het UWV kwam zij erachter dat ze geen recht bleek te hebben op een WW-uitkering, omdat haar werk onder de Regeling dienstverlening aan huis viel. Door de rechtbank Rotterdam is bij uitspraak van 16 december 2021 geoordeeld dat de weigering om Kollmann WW toe te kennen niet in stand kon blijven, omdat de Regeling dienstverlening aan huis ervoor zorgde dat zij werd gediscrimineerd ten opzichte van andere werknemers en hiervoor, waar het gaat om PGB-zorgverleners, geen objectieve rechtvaardiging bestaat. Op 30 maart 2023 heeft de Centrale Raad deze uitspraak bevestigd.

De uitspraak van de Centrale Raad is van groot belang voor de grote groep PGB-zorgverleners (circa 60.000) die op basis van een arbeidsovereenkomst werkzaam zijn in een particulier huishouden. Zij mogen niet langer worden uitgesloten van het recht op een WW-uitkering en vermoedelijk ook niet van het recht op een Ziektewet-uitkering en andere socialezekerheidsuitkeringen.

Stand van zaken

Er zijn echter nog verschillende groepen huishoudelijk werkers die niet van de uitspraak van de Centrale Raad lijken te kunnen profiteren, omdat deze uitspraak door de betrokken instanties – UWV, SVB en Belastingdienst – heel beperkt wordt uitgelegd. Zo wordt de uitspraak niet toegepast op PGB-zorgverleners die voor een chronisch ziek of gehandicapt familielid zorgen. Deze zorgverleners verschillen niet van zorgverleners die op basis van een PGB voor een externe persoon zorgen, maar worden door UWV, SVB en Belastingdienst anders behandeld, omdat zij volgens deze instanties niet werkzaam (kunnen) zijn op basis van een arbeidsovereenkomst. Bureau Clara Wichmann vindt dit onterecht, omdat beide groepen niet wezenlijk van elkaar verschillen en omdat ook zorgverleners in familieverband een sociaal vangnet nodig hebben. Bovendien gaat het ook hier in meerderheid om vrouwen. Bureau Clara Wichmann ondersteunt daarom een procedure bij de rechter van een zorgverleenster die voor haar zwaar gehandicapte broer zorgde, maar geen WW-uitkering kreeg toen hij overleed, omdat zij geen arbeidsovereenkomst zou hebben. De zorgverleenster wordt bijgestaan door Annelot Peters van Rutgers & Posch advocaten.

Verder geldt de uitspraak van de Centrale Raad niet voor huishoudelijk werkers die met overheidsgeld worden betaald, maar direct door een particulier. Het gaat hier vooral om schoonmakers en met name om vrouwen. Bureau Clara Wichmann ondersteunt de procedure van een vrouw die op meer dan vier dagen per week schoonmaakte in meerdere huishoudens en is uitgevallen wegens longklachten, maar geen Ziektewet krijgt, omdat zij volgens het UWV onder de Regeling dienstverlening aan huis valt. De vrouw wordt bijgestaan door advocate Juliet Diekerhof van CMS.

Ten slotte zijn de zaken ook nog niet goed geregeld voor de PGB-zorgverleners die op basis van een arbeidsovereenkomst voor iemand zorgen, dus degenen die vergelijkbaar zijn met Carol Kollmann, omdat zij momenteel nog een bijdrage voor de Zorgverzekeringswet moeten betalen alsof zij zelfstandige zijn in plaats van dat deze bijdrage wordt ingehouden op het brutoloon, zoals dat bij werknemers gebeurt. Hierdoor is hun bijdrage ten onrechte veel hoger. Carol Kollmann heeft op dit punt bezwaar ingediend bij de SVB en de Belastingdienst, ook hier gesteund door Bureau Clara Wichmann, de Vereniging voor Vrouw en Recht en Houthoff Advocaten.

TURKSE MEISJESNAAM

Bureau Clara Wichmann vindt dat vrouwen te allen tijde hun achternaam moeten kunnen behouden. Het Bureau ondersteunt daarom een zaak van een vrouw die na haar echtscheiding haar Turkse meisjesnaam probeert terug te krijgen. Veel bipatride vrouwen die op basis van buitenlands recht door een huwelijk hun meisjesnaam zijn verloren, komen na de echtscheiding voor hoge kosten (€ 835) te staan om hun eigen achternaam weer terug te krijgen.

Deze hoge financiële drempel is volgens het Bureau in strijd met artikel 8 van het EVRM en artikel 16 van het VN-Vrouwenverdrag. Met de teleurstellende uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak uit 2018 zijn de nationale rechtsmiddelen uitgeput.

Stand van zaken

Op 17 november 2020 hebben wij een klacht ingediend bij het CEDAW-comité vanwege schending van het VN-Vrouwenverdrag. De Staat heeft in 2021 op de klacht gereageerd, zij stelt dat de klacht van de vrouw bij CEDAW-comité niet ontvankelijk zou zijn. De vrouw en het Bureau hebben hierop een schriftelijke reactie gestuurd, samen met de advocaat. Wij wachten nog altijd op uitspraak van het CEDAW-comité.

ALGORITMES FACEBOOK

In 2022 voerde Global Witness, een mensenrechtenorganisatie in het Verenigd Koninkrijk, onderzoek naar de algoritmen van Facebook, omdat er serieuze aanwijzingen waren dat Facebook middels hun algoritme discrimineert op geslacht bij advertenties voor vacatures. Ze plaatsten genderneutrale advertenties voor meerdere echte vacatures zoals elektricien, kapper, basisschoolleraar en monteur op Facebook. De uitkomsten van het onderzoek duiden er sterk op dat het algoritme van Facebook ervoor zorgt dat vacatures voor beroepen die historisch gezien vaker door mannen of vrouwen worden beoefend, genderslectief worden getoond aan Facebookgebruikers. Zo werden vacatures voor elektricien en monteur bijna uitsluitend aan mannen getoond, terwijl vacatures voor receptionist, basisschoolleraar en kapper voornamelijk op de tijdlijnen van vrouwen verschenen.

Samen met Global Witness dienden we in 2023 een klacht bij het College voor de Rechten voor de Mens. Het College kan aanbevelen dat Meta haar algoritme zodanig aanpast om discriminatie te voorkomen. Daarnaast hebben we, in samenwerking met Global Witness en Fondation des Femmes, een vrouwenrechtenorganisatie in Frankrijk, een handhavingsverzoek ingediend bij de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) in Nederland, Frankrijk en Verenigd Koninkrijk. De AP heeft de bevoegdheid een dwangsom op te leggen aan bij Facebook om zo een einde te maken aan de discriminerende gegevensverwerking.

Stand van zaken

Op 30 mei 2024 vindt de hoorzitting bij het College voor de Rechten van de Mens plaats. De avond voor de zitting, op 29 mei 2024, organiseren we een event om de achtergronden van de zaak te bespreken en een bredere discussie aan te wakkeren over de hoe maatschappelijke problemen zoals seksisme, racisme en andere vormen van discriminatie kunnen worden weerspiegeld, belicht een aangepakt door technologische ontwikkelingen.

Tevens hebben we van de AP in Nederland en Frankrijk een reactie ontvangen op het handhavingsverzoek, waarin wordt vermeld dat het verzoek is doorgestuurd naar de AP in Ierland. Hier is Meta Platforms Ireland, de eigenaar van het platform Facebook, gevestigd. Wij wachten het antwoord van de AP in Ierland af.

In de zaak bij het College voor de Rechten van de Mens worden Bureau Clara Wichmann en Global Witness bijgestaan door Brechtje Vossenbergh en Thomas van der Sommen van advocatenkantoor Prakken d'Oliveira.

VROUWEN IN DETENTIE/ VROUWENGEVANGENISSEN

Bureau Clara Wichmann wil dat de rechten van gedetineerde vrouwen worden gerespecteerd zodat voor hen een veilige omgeving is gewaarborgd. Gedetineerde vrouwen moeten de mogelijkheid hebben vertrouwelijk melding te maken van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag. Hier ligt een zorgplicht voor de Staat. Het is al langer bekend dat vrouwen in detentie te maken krijgen met seksueel misbruik, (seksueel) grensoverschrijdend gedrag en machtsmisbruik door gevangenisbewaarders. Vertrouwelijk melding maken van deze misstanden is echter zo goed als onmogelijk, zo blijkt uit verhalen van tientallen (ex-)gedetineerde vrouwen. Bureau Clara Wichmann pleit samen met vrouwen die slachtoffer zijn van deze misstanden en met Loonstein Advocaten voor erkenning van wat vrouwen is aangedaan en voor structurele verbeteringen in de vrouwengevangenis. Vanwege de omvang en de ernst van de zaak is ook advocatenkantoor De Brauw Blackstone Westbroek (pro bono) betrokken. Bureau Clara Wichmann heeft haar [bevindingen](#) onder meer gedeeld met de Regeringscommissaris Grensoverschrijdend Gedrag ten behoeve van haar advies over de veiligheid in vrouwengevangenis aan de Minister voor Rechtsbescherming.

TIPPELPAS/SEKSWERKERS

Bureau Clara Wichmann zet zich in voor de versterking van de juridische en maatschappelijke positie van sekswerkers. Sekswerk legt het Bureau uit als de uitwisseling van seksuele diensten tegen betaling tussen instemmende volwassenen, onder de afgesproken voorwaarden. Sekswerkers moeten hun werk legaal en veilig kunnen uitoefenen, met waarborging van hun fundamentele rechten. Dit betekent onder meer dat overheidsbeleid zich moet richten op toegang tot (voldoende) veilige en legale werkplekken, toegang tot passende gezondheidszorg en hulpverlening en adequate bescherming tegen mensenhandel en andere vormen van uitbuiting en geweld. Bovendien moet overheidsbeleid in acht nemen dat sekswerkers op grond van hun recht op vrije arbeidskeuze en vrije dienstverlening net als andere werkende burgers een daadwerkelijk vrije arbeidskeuze hebben. In de visie van Bureau Clara Wichmann – onder verwijzing naar de fundamentele (arbeids)rechten – houdt dit in dat de overheid verschillende vormen van sekswerk mogelijk moeten maken. Alle werkvormen mogelijk moeten zijn, waarbij óók nadrukkelijk plek moet zijn voor een tippelzone en werken vanuit huis en/of vanuit een zelfstandige (gehuurde) bedrijfsruimte elders.

Vanuit die visie heeft Bureau Clara Wichmann samen met andere deskundigen een [essay gepubliceerd](#) in Binnenlands Bestuur. Bureau Clara Wichmann heeft gebruik gemaakt van de mogelijkheid om haar visie op twee relevante wetsvoorstellen te geven in het kader van de internetconsultatie over de Wet regulering Sekswerk (WrS) en de Wet gemeentelijk toezicht seksbedrijven (Wgts).

VROUWENRECHTSWINKEL AMSTERDAM

In januari 2023 zijn twee nieuwe locaties van de Vrouwenrechtswinkel geopend: in Amsterdam Noord en Amsterdam Zuidoost. Op deze manier kunnen we nog meer vrouwen helpen met laagdrempelig en gratis juridisch advies.

3 SAMENWERKINGEN

VROUWENRECHTSWINKEL AMSTERDAM

Bij de Vrouwenrechtswinkel, een samenwerking tussen Bureau Clara Wichmann, Amsterdam Law Hub (Universiteit van Amsterdam) en de gemeente Amsterdam, kunnen vrouwen terecht met al hun juridische vragen of met vragen waarvan zij vermoeden dat deze een juridische component hebben. De juridisch adviseurs geven hier gratis juridisch advies op maat. Deze adviseurs zijn rechtenstudenten die worden ondersteund door een juridisch expert en een groeiend netwerk van aan de rechtswinkel verbonden advocaten en vrouwenorganisaties.

In 2023 openden we twee nieuwe locaties: in Amsterdam Noord en Amsterdam Zuidoost. Het jaar stond in het teken van het duurzaam maken van de nu in totaal drie locaties. Tevens hebben we nagedacht over de toekomst. De Amsterdam Law Hub heeft besloten zich te richten op nieuwe projecten vanaf 1 januari 2024. BCW zet daarom zelfstandig de Vrouwenrechtswinkel voort in 2024. Dat biedt prachtige kansen om het werk van BCW en de Vrouwenrechtswinkel meer aan elkaar te verbinden en te versterken.

ALLIANTIE 'FINANCIEEL STERK DOOR WERK'

Sinds 1 januari 2023 maakt Bureau Clara Wichmann deel uit van de Alliantie Financieel Sterk Door Werk. Deze Alliantie bestaat uit drie organisaties: WOMEN Inc., Het Potentieel Pakken (HPP) en ons Bureau. Voor een periode van vijf jaar is er een strategisch partnerschap aangegaan met het Ministerie van OCW. Met deze Alliantie richten we ons op de duurzame, financiële onafhankelijkheid van praktisch opgeleide vrouwen in de sectoren zorg, schoonmaak en kinderopvang.

De rol van Bureau Clara Wichmann in deze samenwerking is die van juridische expert. Marlies Vegter en Berty Bannor coördineren de onderzoekswerkgroep en doen daarnaast ook zelf juridisch onderzoek, delen juridische kennis en organiseren expertmeetings. Daarnaast wordt meegedacht op

het gebied van effectieve communicatiestrategieën, zinvolle interventies en nuttige lobbyactiviteiten om de duurzame financiële onafhankelijkheid van deze groep vrouwen te bevorderen.

ACTIVITEITEN DIE IN 2023 ZIJN UITGEVOERD BINNEN DE ALLIANTIE ZIJN:

1. Verdieping van het conceptueel kader en het meetbaar maken van duurzame financiële onafhankelijkheid

De werkgroep Onderzoek heeft in 2023 een verdieping gemaakt van het conceptueel kader en meetbaar maken van duurzame financiële onafhankelijkheid. Dit ten behoeve van de reframing van financiële onafhankelijkheid naar duurzame financiële onafhankelijkheid. Hiervoor is een werkbare definitie opgesteld: 'Een persoon is duurzaam financieel onafhankelijk als diegene de beschikking heeft over een structureel en stabiel inkomen uit werk om nu en in de toekomst in bestaanszekerheid te voorzien, waarbij er sprake is van goede arbeidsomstandigheden en werk en privé in balans zijn.' Deze definitie is verder uitgewerkt in de drie hoofdpijlers, zoals geformuleerd in de Theory of Change:

- (1) zekerheid werk en voorspelbaar inkomen,
- (2) mogelijkheid uitbreiding verdien capaciteit, en
- (3) goede werkomstandigheden en werk privé-balans.

De hoofdpijlers zijn vervolgens geoperationaliseerd naar een checklist met meetbare punten voor duurzame financiële onafhankelijkheid. Daarnaast zijn concrete voorwaarden vanuit de werkgever en overheid geformuleerd. Het geheel samen vormt de 'Checklist duurzame financiële onafhankelijkheid' die leidend is voor alle verdere activiteiten van de Alliantie.

2. Verdiepend onderzoek naar systemische belemmeringen en hiaten in de huidige wet- en regelgeving op overheids- en sectorniveau.

We hebben de huidige wet- en regelgeving op het gebied van contractuitbreiding in kaart gebracht, waaronder de verschillende regelingen op het gebied van oproepwerk, nuluren- en min-max contracten, het rechtsvermoeden omvang arbeid en het recht op uitbreiding van de arbeidsduur. Daarbij hebben we ook gekeken naar de rechtspraak en naar de evaluatie van de Wet flexibel werken in 2021. Hierbij is ons gebleken dat er verschillende regelingen zijn, maar dat hiervan in de praktijk relatief weinig gebruik wordt gemaakt. Er is een hiaat tussen de juridische papieren werkelijkheid en de dagelijkse werkelijkheid van werkgevers en werknemers.

In aanvulling op het onderzoek naar wet- en regelgeving hebben we ons verdiept in cao-regelingen. We zijn nagegaan welke cao's er van kracht zijn in de drie sectoren waar de Alliantie zich op richt en welke regelingen deze cao's kennen die voor onze Alliantie relevant zijn. Het gaat daarbij onder meer om bepalingen inzake werktijden, roosters, urenluitbreiding, verlofregelingen, mogelijkheden voor doorgroei, jaargesprekken en arbeidsomstandigheden. We hebben ons daarbij gericht op de cao kinderopvang, de cao schoonmaak en de cao's VVT, GGZ en Kraamzorg. Op basis hiervan kunnen we good practices in kaart brengen en die onder de aandacht brengen van cao-partijen in sectoren waar deze practices nog geen gemeengoed zijn. Omdat voorts uit het Motivaction onderzoek (waarover meer onder punt 4 hierna) naar voren is gekomen dat werknemers vaak niet goed op de hoogte zijn van de regelingen die in hun cao staan, gaan we een meer overzichtelijke versie (in eenvoudiger taalgebruik) maken van de verschillende regelingen in de sectoren met als doel de regelingen meer toegankelijk te maken. Ook denken we aan het ontwikkelen van een online tool op dit vlak. We gaan hierover ook in overleg met cao-partijen.

3. Juridisch onderzoek in de sectoren

Er zijn analyses gemaakt van de kenmerken van de drie sectoren. Daarbij is uitgezocht welke type werknemers en (schijn)zelfstandigen er werken, welke regelingen op hen van toepassing zijn, welke knelpunten er zijn met het oog op duurzame financiële onafhankelijkheid van deze werkenden en hoe deze knelpunten mogelijk opgelost kunnen worden. Ook is in kaart gebracht welke overeenkomsten er zijn tussen de praktisch werkende vrouwen in de drie sectoren. Er zijn gesprekken geweest met relevante vakbonden in de schoonmaak en de kraamzorg en met verschillende grote werkgevers in de sectoren, over de positie van de praktisch opgeleide vrouwen, over de mogelijkheden van contractuitbreiding en over de belemmeringen voor het vergroten van hun duurzame financiële onafhankelijkheid.

4. (Praktijk)onderzoek onder werkgevers en werknemers

In 2023 is een uitgebreid, kwantitatief onderzoek gestart om de duurzame financiële onafhankelijkheid van werknemers in de zorg, schoonmaak en kinderopvang te onderzoeken, evenals de rol van werkgevers hierin. Sparkey, HR Strategy & Insights (een divisie van Motivaction) voert dit onderzoek uit in nauwe samenwerking met het speciaal opgerichte projectteam binnen de Alliantie. Dit projectteam is betrokken bij de begeleiding van het onderzoek en fungeert als inhoudelijke sparringpartner voor het onderzoeksbureau. In het projectteam zijn teamleden van de verschillende werkgroepen betrokken, zodat de verschillende expertises en invalshoeken zijn gewaarborgd in het onderzoek. De doelstelling van het onderzoek is tweeledig:

- Inzicht bieden in de behoeften, mogelijkheden en belemmeringen van werkgevers en werknemers met betrekking tot duurzaam financiële onafhankelijkheid.
- Concrete oplossingsrichtingen verkennen die werkgevers kunnen helpen bij het bevorderen van de duurzame financiële onafhankelijkheid van werknemers.

Vragen die in het onderzoek centraal staan hebben betrekking op de drie pijlers van duurzame financiële onafhankelijkheid, zoals beschreven onderpunt 1. De resultaten en het rapport van het onderzoek worden in Q1 van 2024 verwacht.

ANDERE PARTNERS

DeGoedeZaak

DeGoedeZaak is een progressieve burgerbeweging die onafhankelijk is van politieke partijen, de belangen van progressief Nederland verdedigt en in staat is druk uit te oefenen op onze leiders. Een beweging die strijdt voor concrete maatschappelijke verandering en die bouwt aan een eerlijke, inclusieve, duurzame en democratische samenleving.

Samen met DeGoedeZaak voeren wij de rechtszaak tegen de Staat rondom gratis anticonceptie voor iedereen. Wij voerden samen campagne via eenzaakvooriedereen.nl.

Vereniging voor Vrouw en Recht

De Vereniging voor Vrouw en Recht 'Clara Wichmann' (VVR) is een platform van juristen met interesse voor vrouw en recht in Nederland. De Vereniging stelt zich ten doel de rechtspositie van vrouwen te verbeteren en een netwerk aan juristen en aanverwanten met interesse voor vrouw en recht te bieden. Er is inhoudelijke samenwerking tussen het bestuur van de Vereniging Vrouw en Recht en het bestuur van Bureau Clara Wichmann. Beide organisaties zijn voortgekomen uit het voormalige Clara Wichmann Instituut. Samen met de VVR voerden wij de rechtszaak voor de circa 60.000 PGB-zorgverleners die nu onder de Regeling Dienstverlening aan huis vallen, terwijl deze zorg een overheidstaak is en deze regeling niet bestemd is voor deze groep. Ook bij de vervolgprocedures in het kader van PGB werken we samen met de VVR.

Women on Waves Women on Waves is een stichting zonder winstbejag die zich bezighoudt met de mensenrechten van vrouwen. Haar taak is het voorkomen van ongewenste zwangerschap en onveilige abortus, overal ter wereld. Women on Waves werd in 1999 opgericht door abortusarts Rebecca Gomperts.

Samen met Women on Waves voeren wij verschillende rechtszaken rondom zelfbeschikking en abortus.

Public Interest Litigation Project (PILP)

Het PILP voert strategische procedures voor mensenrechten in Nederland. Deze procedures hebben betrekking op verschillende thema's, waaronder privacy, het recht op demonstratie, stateloosheid, maar ook op vrouwenrechten. Op die dossiers werkt het PILP in de regel altijd samen met Bureau Clara Wichmann.

In 2023 hebben Bureau Clara Wichmann en PILP gezamenlijk een subsidieaanvraag ingediend bij Stichting Democratie en Media (SDM) voor de call "Toegang tot het recht". De aanvraag richt zich op de wetsevaluatie van de WAMCA in 2025. BCW en PILP willen in kaart brengen in hoeverre de WAMCA en de uitleg ervan door rechters drempels opwerpt voor belangenorganisaties om een rechtsvordering in het algemeen belang in te stellen. Daarnaast kan beoordeeld worden in hoeverre de WAMCA daadwerkelijk heeft bijgedragen aan het verbeteren van de toegang tot het recht voor belangenorganisaties die een collectieve schadeclaim willen indienen, zoals oorspronkelijk het beoogde doel was.

OVERHANDIGING KINDEROPVANG MANIFEST

Sinds 1 januari 2023 maakt Bureau Clara Wichmann deel uit van de Alliantie Financieel Sterk Door Werk. Met deze Alliantie richten we ons op de duurzame, financiële onafhankelijkheid van praktisch opgeleide vrouwen in de sectoren zorg, schoonmaak en kinderopvang.

4

PROJECTEN EN ACTIES

17 JANUARI: PUBLICATIE ONDERZOEKSRAPPORT 'ZELF ZWANGERSCHAPSDISCRIMINATIE AANKAARTEN'

Vanuit de alliantie ditwerktwel.nl met partnerorganisaties Women Inc., Wo=men, de NVR en Movisie hebben wij het onderzoeksrapport 'Zelf zwangerschapsdiscriminatie aankaarten: een verkenning naar obstakels in de praktijk' uitgebracht. Dit onderzoek is uitgevoerd door Alicia Dibbets.

18 JANUARI: OPENING LOCATIES VROUWENRECHTSWINKEL IN AMSTERDAM NOORD EN AMSTERDAM ZUIDOOST

Na het grote succes van de Vrouwenrechtswinkel locatie Amsterdam West heeft de Vrouwenrechtswinkel twee nieuwe locaties geopend: Amsterdam Noord en Amsterdam Zuidoost.

19 JUNI: MANIFESTATIE VOOR GRATIS ANTICONCEPTIE IN DEN HAAG

Bureau Clara Wichmann en DeGoedeZaak vinden dat anticonceptie voor iedereen kosteloos moet zijn. Daarom zijn wij samen met verschillende organisaties en ruim 7300 mede-eisers in 2021 een rechtszaak begonnen en hebben wij voorafgaand aan het Hoger Beroep een manifestatie georganiseerd.

22 JUNI: BIJEENKOMST SOCIALE ZEKERHEID EN ARBEIDSRECHTEN VAN PGB-ZORGVERLENERS

Op donderdag 22 juni organiseren de Vereniging Vrouw en Recht en Bureau Clara Wichmann een bijeenkomst over de concrete gevolgen van de uitspraak van 30 maart over de persoonlijk dienstverleners die vanuit een persoonsgebonden budget (pgb) worden betaald.

7 JULI: LANCERING FOLDER 'RECHTEN EN PLICHTEN BIJ ZWANGERSCHAP VOOR WERKENDE VROUWEN'

Jaarlijks raken ruim 160.000 vrouwen zwanger in Nederland. Uit de gesprekken die wij met cliënten voeren, blijkt helaas dat het voor veel werkende vrouwen niet altijd duidelijk is wat hun rechten en plichten zijn tijdens hun zwangerschap. Reden voor ons om een zwangerschapsformulier- en folder te ontwikkelen voor werkgevers én werknemers.

20 JULI: ESSAY 'DE TOEKOMST VAN STRAATSEKSWERK' IN BINNENLANDS BESTUUR

Verplichte registratie van sekswerkers leidt tot onveiligheid, want het leidt tot meer stigma, discriminatie en illegaliteit, blijkt uit diverse onderzoeken. Sluiting van tippelzones heeft eenzelfde negatief effect. Terwijl een meer emancipatoire benadering aantoonbaar leidt tot een veiligere omgeving voor sekswerkers en betrokkenen. Dit standpunt konden we uitgebreid toelichten in het laatste nummer van Binnenlands Bestuur.

26 SEPTEMBER: PLEIDOOI VOOR EEN EERLIJK MINIMUMLOON

In Nederland leven veel vrouwen en meisjes onder de armoedegrens. Bureau Clara Wichmann komt samen met bondgenoten op voor een eerlijke verdeling en een rechtvaardige beloning voor iedereen. Daarom vroegen wij samen met onder meer FNV alle Tweede Kamerleden om het minimumloon structureel te verhogen en ook de uitkeringen mee te laten stijgen. Een nieuwe Europese richtlijn over toereikende minimumlonen biedt daarvoor een uitgelezen kans.

7 OKTOBER: LEZING VOOR ABORTUSBUDDY'S

Op zaterdag 7 oktober heeft adviseur Berty Bannor de buddy's van 'Samen Naar De Kliniek' bijgepraat over het demonstratierecht rondom abortusklinieken. Zij heeft de wettelijke begrenzingen hiervan besproken en met hen oplossingen tegen intimidatie verkend.

29 SEPTEMBER: SAFE ABORTION DAY, WAAROM ABORTUS GEEN MISDAAD HOORT TE ZIJN

Vanuit een brede coalitie werd een dringend verzoek gedaan om abortus voortaan te erkennen als zorg en niet langer te stigmatiseren als misdaad.

22 NOVEMBER: ADVIES AAN POLITIEKE PARTIJEN OVER GENDERGELIJKHEID, VEILIGHEID, INTERSECTIONALITEIT, WERK EN INKOMEN

Bijna alle programmacommissies van de politieke partijen ontvingen van ons gevraagd en onge-vraagd advies over gendergelijkheid, veiligheid, intersectionaliteit, werk en inkomen.

27 NOVEMBER: CAMPAGNE SILICONENZAAK VAN START, GEZOCHT: TIENDUIZENDEN VROUWEN MET RUWE SILICONENIMPLANTATEN

Gezocht: 120.000 ruwe siliconen borstimplantaten'. Met deze campagne is Bureau Clara Wichmann op zoek naar vrouwen die Biocell of Natrelle implantaten van Allergan dragen. Zeker 60.000 dragers zijn door deze producent tot op heden slecht geïnformeerd over de mogelijke risico's van deze getextureerde siliconen.

5 IN DE MEDIA

Ook in 2023 heeft Bureau Clara Wichmann en haar rechtszaken regelmatig media-aandacht ontvangen. Een greep uit de artikelen en media-uitzendingen van dit jaar.

NOS: Rechtszaak tegen borstimplantatenbedrijf van start, eis tot 900 miljoen euro

Stibbe: Stibbe advises Bureau Clara Wichmann on appeal in birth mother case

Linda: Rechtszaak tegen borstimplantatenbedrijf van start: maken de 6.000 gedupeerde vrouwen een kans?

Nu.nl: Overheid hoeft ook in hoger beroep niet voor gratis anticonceptie te zorgen

NPO radio 1: Rechtszaak tegen borstimplantaten-fabrikant Allergan van start: 6.000 vrouwen verenigen zich

Metro: Overheid definitief niet verantwoordelijk voor gratis anticonceptie

Nederlands Dagblad: Campagne organisaties: haal abortus uit Wetboek van Strafrecht

Trouw: Clara Wichmann: Facebook discrimineert bij reclame met vacature

Dutch News: 5000 women head to court over faulty breast implant claim

NOS: Cipier ontslagen na seks met vrouwelijke gevangene in Ter Peel

NRC: Afstandsmoeders gaan uit 'pure noodzaak' in hoger beroep

Global Legal Chronicle: Bureau Clara Wichmann's Appeal in Birth Mother Case

Trouw: Vijfduizend vrouwen sluiten zich aan bij massaclaim in siliconenaak

NOS: 5000 vrouwen sluiten zich aan bij massaclaim borstimplantaten

Friesch Dagblad: De borstprotheses van Wendy veranderden in een grote smurrie: 'Dan denk je: waar is de rest van dit goedje gebleven?'

Algemeen Dagblad: Duizenden vrouwen met lekkende borstimplantaten claimen miljoenen van fabrikant: 'Leef constant in angst'

Omroep Gelderland: Afstandsmoeder Trudy wil Staat alsnog aansprakelijk stellen

Nouveau: Lilianne Ploumen: 'Ik stam uit een geslacht met sterke vrouwen'

Nationale Zorg Gids: Claim van 900 miljoen euro tegen Amerikaans farmaceut wegens borstimplantaten

BUREAU CLARA WICHMANN

JAARVERSLAG 2023